

# 's-Hertogenbosch of Den Bosch???

## Een punt achter de discussie!

H. Bossink

*Begin dit jaar, kort na het overlijden van oud-stadsarchivaris P.Th.J. Kuijer, stierf H. Bossink, oud-chartermeester van het Bossche stadsarchief. Dhr. H.J.H. Bossink, die veel voor de geschiedbeoefening van de stad heeft betekend, was al geruime tijd gepensioneerd. Tijdens zijn werkzame leven schreef hij onder meer een beknopte geschiedenis van 's-Hertogenbosch en verrichtte veel onderzoek, onder meer naar het Bossche stadswapen en de stadszegels. Zo nu en dan liet Bossink van zich horen. Archivaris Bossink behoorde ook tot de eerste leden van De Boschboom.*

Interessant en nog steeds actueel was zijn bijdrage over de naam van de stad, omdat in 1998, toen hij onderstaande ingezonden brief schreef, de discussie losbarstte over het gebruik van de naam 's-Hertogenbosch of Den Bosch. Historici dachten dat na het lezen van Bossinks bijdrage de kous wel af was. We zijn inmiddels tien jaar verder. Het *Genootschap ter bevordering van het gebruik van de naam 's-Hertogenbosch* strijdt lustig voort. Het leek ons goed de ingezonden brief van H.J.H. Bossink in *Bossche Bladen* te publiceren.

'Het Genootschap tot behoud van de Naam 's-Hertogenbosch timmert de laatste tijd aan de weg. Dat de naam 's-Hertogenbosch behouden moet blijven, daar zal iedereen het wel mee eens zijn. Maar het is onjuist te stellen: "We leven tenslotte in 's-Hertogenbosch en niet in Den Bosch." 's-Hertogenbosch mag dan een 'geschiedrijke' naam zijn, Den Bosch is het niet minder.



*De stedemaagd van 's-Hertogenbosch. 'Aandenken aan den Bosch' t.g.v. de tentoonstelling Noordbrabants Nijverheid in 1897. (Stadsarchief, litho in Historisch-Topografische Atlas)*

Toen omstreeks 1185 de stad gesticht was, had zij nog niet direct een naam; in ieder geval geen bekende naam. In een charter (oorkonde) uit 1196 waarbij keizer Hendrik VI aan de stad vrijdom van tol op de Rijn verleende, was deze bestemd voor de 'mensen uit de nieuwe stad bij het Bos' ('homines de nova civitate apud Silvam').

Hertog Hendrik I van Brabant kwam in 1202 in oorlog met de graven Otto II van Gelder en Dirk VII van Holland. Laatstgenoemde nam de nieuwe stad

in en stak haar in brand. In de Annalen van Egmond uit die tijd (Annales ... Egmondenses) waarin dit verhaald wordt, wordt onze stad 'Busch' genoemd ('quae dicitur Busch'). In een verdrag van hertog Hendrik met de heer van Breda uit 1212 worden diverse Brabantse steden genoemd, waaronder 'Buscus'.

Pas in 1213 vinden wij in een charter van graaf Willem I van Holland de eerste vermelding, althans in het Latijn, van de naam 's-Hertogenbosch, namelijk 'Buschoducis', maar ook wordt de stad hierin 'Bosch' ('Buscus') geheten. (Volgens J.F. Niermeyer betekent Buscus of Boscus bos of bebost terrein. Het is geen klassiek Latijn).

De naam Den Bosch is waarschijnlijk een verbastering van ten Bosch. In het oudste stadsrecht, dat wij slechts in een latere Nederlandse vertaling bezitten, wordt de stad namelijk genoemd: Bossche, ten Bossche, maar meestal Den Bossche.

Het oudst bekende stadszegel van 1242 of eerder heeft het opschrift 'Sigillum Burgensium Ducis in Buscho' (zegel van de burgers van de hertog in Den Bosch). Het stuk, waaraan dit zegel hangt, is een transportakte voor Albernus, een burger uit Den Bosch ('in Buscho') en berust in de abdij Berne.

De naam Den Bosch was niet alleen de oudste benaming van onze stad, ze werd ook het meest gebruikt.

Als buitenlandse relaties in de war komen met de twee namen van de stad is men zelf in gebreke gebleven de juiste adressering op te geven. Elke brief met vermelding 's-Hertogenbosch' ofwel 'Den Bosch' wordt hier bezorgd. Iedere postbode, ja praktisch iedere Nederlander, weet dat 's-Hertogenbosch en Den Bosch identiek zijn. Iedereen kent het lied 'Dat gaat naar Den Bosch toe' en weet dat daarmee 's-Hertogenbosch bedoeld is. Ook de Z.L. Vrouw van Den Bosch, de Bossche markt, FC Den Bosch etcetera zijn wijd en zijd bekend. De leden van het Genootschap noemen zich toch ook 'Bosschenaar' en niet 's-Hertogenbosschenaar'!

Zoals de namen 's-Gravenhage en Den Haag beide correct zijn, zo geldt dat ook ten aanzien van de namen 's-Hertogenbosch en Den Bosch. Beide namen kunnen rustig naast elkaar blijven bestaan. Dat doen ze al zo'n 800 jaar.

H. Bossink  
's-Hertogenbosch/Den Bosch.'



Huizen op het terrein van het midden 17e eeuw afgebroken Minderbroedersklooster. Deze panden Minderbroedersstraat 29 t/m 39 bestaan thans ook niet meer. In het rijtje bevonden zich de feestartikelenwinkel van Ubert en schoenmakerij Veld. Geheel rechts het omheinde braakliggende terrein van Vroom & Dreesmann. Daarachter, aan de overkant, is een deel van C&A aan de Pensmarkt te zien. De foto is gemaakt door Frans Wijffels, waarschijnlijk in 1962. (Foto: Stadsarchief, negatievenarchief Frans Wijffels)